

MEP og Folketingskandidat for Radikale Venstre, Jens Rohdes Grundlovstale år 2018

Demokratisk reformation!

"Dermed være langt fra sagt, at Grundloven er en fuldkommen lov; aa nej, nej!

Nøjere beset, hvad er det ikke for en stakkels, stakkels Lov. Enhver Lov vil jo altid være frugten af et Kompromis; aldrig det, der foresvævede de bedste. Højest de næstbedste! Loven er vel altid Retfærdighedens minimum; dens Maximum bærer vi i vort Hjærte.....

Og det tror du, o Bonde, der skal redde Danmark! Har du da aldrig set på Lærken, som synger for dig, mens du pløjer? Lægger ikke den sin Rede uden al Beskyttelse, midt på den flade Mark, hvor Rovdyrets Spor løber hid og did i Duggen! Og dog er luften fyldt af dens Sang, og dens Yngel strækker Hals i det duggede Græs, nu som for Tusinder af Aar siden. Vort Land er en Lærkerede i det grønne Græs. Jeg siger da til dig, du danske Bonde: Skynd dig ud af denne unaturlige alliance; lyt ikke til dem, hvem Ordene: Forsvar og Fædreland hænger som dannebrogfarvede Strimler ud af Munden; tag dig i Agt for dem, der vil korsfæste Nationen paa et Dannebrogflag"

Sådan lød ordene fra Jeppe Aakjær i sommeren 1911 til Jenlefesten. Man skulle næsten tro, at han havde hørt Mette Frederiksen så sent som i aftes, hvor hun flyttede og cementerede blokpolitikken, afmonterede mindretalsbeskyttelsen i dansk politik og gjorde Kristian Thulesen Dahl til den endegyldige dukkefører for dansk politisk teater.

Jeg har i mange år oplevet, hvad det vil sige at have Dansk Folkeparti som støtteparti. Det betyder, at man ikke forhandler med andre, før man har lagt det meste på plads med DF.

Når den virkelighed går op for Mette Frederiksen, skal hun altid være velkommen til at komme hjem. Jeg siger blot med platonisk kærlighed til min gode veninde:

"Tag dig i agt for dem, der vil korsfæste nationen på et dannebrogflag".

I øvrigt har jeg det sådan, at hver vi fejrer Grundloven - får jeg i disse år egentlig lyst til blot at læse dette afsnit fra Jeppe Aakjærs Jenletale op igen – og så bare stoppe der.

For så er det meste jo faktisk sagt: "Loven er vel altid Retfærdighedens minimum; dens Maximum bærer vi i vort Hjærte".

Da jeg i 2001 blev politisk ordfører for Venstre, netop som vi havde overtaget regeringsmagten, blev jeg, som det sker for mange, grebet af det, jeg i dag vil kalde umoden overmodighed.

Når jeg blev spurgt, hvorfor vi nedlagde 95 råd og nævn, svarede jeg kækt, at det var 120 råd og nævn. Jeg anførte også på et gruppemøde i Venstre, at nu skulle vi bare tage ved over for de "røde", for der var alligevel ikke nogen af dem, som ville stemme på os. Ja, jeg syntes egentlig selv, at jeg var super sjov, når jeg sagde, at spærreprocenten i Danmark altid skulle være mindst én procent over det, som Radikale Venstre kunne opnå til et Folketingsvalg.

Det fik Eva Kjer Hansen til at rejse sig op og pointere, at hun altså mente, at "vi var regering for hele Danmark og ikke bare for de, som stemte på Venstre".

Der fik jeg min første fortjente lektion som ordfører for et regeringsbærende parti.

Senere hen skulle jeg jævnt hen modtage den slags irriterende men vigtige råd fra især Cristian Mejdahl, Ivar Hansen, Britta Shall Holberg og Birthe Rønn Hornbech.

Dengang forstod jeg ikke altid værdien af disse irettesættelser og formaninger.

Det gør jeg i dag – og desværre på en lidt for mørk baggrund.

Disse prægtige mennesker forsøgte jo netop om at forhindre magtarrogancen i at overtage styringen af vores handlinger.

De insisterede på respekten for alle de mennesker, som ikke ligner eller mener det samme som, som dem selv.

De insisterede på at bære Retfærdighedens, respektens, tolerancens og ansvarets Maximum for de grundlæggende værdier – og huske de unge kåde hjerner på, at vi skal huske at bære alt dette i vores hjerter.

Når jeg dengang blev for kæk – så sagde Christian Mejdahl til mig: ”Syn’s du nu også, at det er passende?”

Jeg spekulerer ofte på, om der mon stadig er nogen i Folketinget, der som Mejdahl spørger: ”Syn’s du nu også, at det er passende”?

Der er nemlig et konstant pres for at reducere rammerne i vores rettighedskatalog til et retfærdighedens minimum givet ved lov.

Jeppe Aakjær var i den grad kritisk over for det mål af retfærdigheds minimum, som lå i vores Grundlov. Det til trods, priste han Grundloven i sine taler.

Det husker vi også at gøre hvert år på en dag som denne.

Vi fejrer vores Grundlov. Vi fejrer de grundlæggende rettigheder for det enkelte menneske. Vi fejrer, at alle har ret til individuel behandling af samfundet, og at alle er lige for loven. Vi fejrer det samfund, som rettighederne hver dag giver os.

Grundlovens har godt nok sin alder, sit utidssvarende sprog og sine mangler imod sig.

Sjovt nok er der ingen, som bruger alderen imod Grundloven, sådan som man gør over for internationale konventioner. Tværtimod er jeg sikker på, at Pia Kjærsgaard i dag står et sted i landet og hylder Grundloven og dens alder. Jeg er ikke altid sikker på, om Folketingets formand forstår, hvad der står i Grundloven, men jeg er sikker på, at hun også hylder den for sin alder.

Den ære tilfalder ikke internationale grundlove i disse år. Men de er jo også bare skrevet i en anden tid, og verden har forandret sig, som vi hører dagligt i medierne.

Og ja, konventionerne er skrevet i en anden tid – og det er Grundloven også.

Men de fundamentale principper ændrer sig ikke med tiden. Eller rettere: De bør ikke forandre sig, bare fordi de blev skrevet, da vi havde haft behov for hjælp, og det nu pludseligt er nogle andre, som har det.

Principperne er stadig afgørende som fundament for retsstaten, for demokratiet.

De sikrer den helt afgørende adskillelse af den lovgivende, den dømmende og den udøvende magt. De er din og min sikkerhed for at have lov at sige, hvad vi vil. Læse, hvad vi vil. Høre, hvad vi vil.

Midt i fejringen af dette fantastiske grundvilkår for vort liv, bliver vi nødt til at minde hinanden om, at netop fundamentet, som har givet os så megen rigdom og velfærd, ikke er en selvfølge.

Det har det aldrig været – men det er der i særlig grad grund til at gøre opmærksom på i denne tid.

Politisk ustabilitet marttrer store dele af Europa – af verden.

Det får alt for mennesker og politikere ind i den vildfarelse, at vi skal svække vores retsstatsprincipper. Det får politikere til at bilde sig selv og hinanden ind, at målet helliger midlet.

Glemte er Albert Camu's ord om, at målet netop aldrig helliger midlet i et demokrati.

I Europa ser vi udviklingen tydeligst i Polen og Ungarn. Jeg har fulgt landene tæt de seneste ni år, og må konstatere, at de er på vej mod demokratisk opløsning.

I Ungarn alene har regeringen indtil videre ændret Grundloven fire gange inden for 3 år.

Resultatet er, at myndighederne får ukontrolleret adgang til personfølsomme oplysninger, homoseksuelles rettigheder eksisterer ikke, det er forbudt at være hjemløs, dommere er blevet tvangspensioneret, teaterdirektører fyret en bloc og kontrollen med medierne styrket voldsomt. Der indføres love med tilbagevirkende kraft. Lovgivning indføres for bestemte grupper af mennesker, mens andre slipper fri – for nu blot at nævne nogle få tiltag.

"Men det er jo selvfølgelig også bare de der østlande. De har ikke lært det endnu", tænker vi måske.

Nuvel, men er vi nu også så sikre på det?

Det er min påstand, at der er sket et norm- og værdiskred i Danmark, som jeg tidligere ikke troede var muligt. Det gælder lovgivning, instrukser og debatten generelt.

Hvad ingen før ville være bekendt at lægge navn til, udbasunerer nu med stolthed på både fjernsyn og de sociale medier.

Jeg kan stadig huske, hvordan jeg både i skolen og som folketingsmedlem altid blev belært om, at i Danmark taler vi ikke nedsættende om bestemte grupper, og alle er naturligvis lige for loven. Vi undlader særlove, vi undgår hastebehandlinger af kompliceret lovstof i Folketinget, og vi laver ikke love med tilbagevirkende kraft. Sådan lød det.

Jeg blev også belært om, at det ikke er politikerne, som bestemmer strafudmålingen her til lands. Det er dommerne. Og jeg blev belært om, at alle love gælder for alle mennesker i et land, og at vi naturligvis aldrig straffer kollektivt.

Egentlig var der slet ikke tale om en belæring, for det var jo noget næsten alle var enige om som det mest naturlige. Men det blev alligevel italesat, hvis nogen formastede sig til at komme med ekstreme udtalelser på yderste højre- eller venstrefløj.

Sådan noget foregik jo i mindre udviklede lande eller i Sovjetunionen og Nordkorea.

Sådan er det ikke længere.

Bor du i en bestemt bydel, er der skærpede strafferammer for dig og din familie. Ulighed for loven.

Hvis din bror eller dit barn begår forbrydelser, kan hele familien straffes. Kollektiv strafudmåling.

Kommer du fra Brabrand skal dine børn skal i vuggestue fra de er et år, mens du kan se på, at pengene i Gentofte skal følge barnet, så der er råd til hos de rige at få statsbetalt au pair fra Asien, som ikke taler dansk. Til gengæld får du i Brabrand point af ministeren, hvis bare hun må sammenkøre alle dine data. Alt det minder vist mest af alt om George Orwell's samlede forfatterskab fra Animal Farm til 1984.

Samtlige stramninger på udlændingeområdet er blevet hastebehandlet med forkortet høringsfrister – Vi handler jo i nødværge, lader ministeren forstå.

Et liberalt demokrati hviler på, at lovgiver og stat møder det enkelte menneske som individ og ikke som en del af nogle tilfældige kollektiver.

Et liberalt demokrati hviler på, at man ikke med lov kan opdele folk i grupper og stereotyper.

Det var sjovt nok netop den afgørende filosofiske og ideologiske forskel på kommunismen og liberalismen - engang.

Tingene er i den grad kommet i skred. Der er ved at opstå et demokratisk underskud i Danmark.

Og derfor er mit hovedbudskab i dag, at der brug for en demokratisk reformation i Danmark.

Flere udfordringer trænger sig på:

Partierne er ikke repræsentative, fordi medlemmerne flygter andre steder hen.

Folketingsmedlemmerne er opstillet af meget få partimedlemmer. De vælges (endnu) af en stadig stor procentdel af befolkningen, men udpeger fra deres midte en regeringschef, som alene og uden parlamentarisk godkendelse kan sætte sit hold for den udøvende magt.

Den udøvende magt – altså regeringen - styrer med lukkethed forvaltningen – ikke blot af statens institutioner. Den styrer også kommuner og regioner så håndfast, at

det ikke giver meget mening af tale om lokalt selvstyre i Danmark. Det har jeg selv oplevet som viceborgmester i Viborg.

Der er serviceloft, anlægsloft, skatteloft og grønthøster besparelser i en sådan grad, at lige meget, hvad man gerne vil og har penge til, melder sig altid en siddende finansminister med et stopskilt

Et flertal i Folketinget kan tilmed forhindre ansvarskontrol af den udøvende magt, hvad der er set talrige eksempler på de senere år. Den kommunale forvaltning i Danmark går den samme vej. Ingen har i dag den fjerneste anelse om eller kontrol med de vilkår, som store firmaer som Apple og Facebook får i kommunerne.

Byrådsmedlemmerne kan ikke kontrollere virksomhederne, og hverken Folketing eller medier kan kontrollere magthaverne, hvis flertallet ikke ønsker det.

Det så vi i Tibet-sagen og de talrige allerede indrømmede lovbrud, som foregik i udlændingeministeriet. Vi ved, at lovene blev brudt, men vi ved ikke, hvem der har ansvaret for det.

Da vi hverken har tokammersystem, offentlige høringer eller en regulær forfatningsdomstol, forstærkes det demokratiske underskud dobbelt af den lov om offentlighed i forvaltningen, som vel snarere burde have heddet lukkeloven.

En lov som også Radikale i et værdiløst øjeblik tog medansvar for.

Danmark har i disse år fået den stat, som alle liberale i gamle dage ville give deres ånd og levned for at bekæmpe:

Staten, hvor målet helliger midlet. Staten, hvor flertallet kan tyrannisere mindretallet. Staten, hvor der kan lovgives med tilbagevirkende kraft. Staten, hvor vi straffer kollektivt. Staten, hvor straffen udmåles af den udøvende magt. Staten, som skaber ulighed for loven. Staten, som adskiller børn og forældre. Staten, hvor friheden er noget, magthaverne uddeler i forskellig størrelse portioner til forskellige grupper.

Væk er enhver tese om, at frihed dur til alt godt.

Kære medborgere. Kære demokrater. Kære unge som gamle:

Hvis repræsentativt demokrati i en moderne verden skal give mening, bliver vi nødt til at udvise mod og komme ud af vores komfortzoner.

Vi må have mod til at gøre op med de levn fra fortiden, som svækker gennemsigtigheden og den folkelig deltagelse i beslutninger og forvaltningen af de selvsamme beslutninger.

Vi skal vise mod til at tage et mere strukturelt opgør med de elementer i vort folkestyre, som svækker vort demokrati og ofte har til formål at beskytte især de siddende magtudøvere. Også selvom vi selv kan blive blottet af det.

Tiden er inde til at skabe et moderne demokrati!

Et moderne demokrati, hvor det er et grundlæggende vilkår, at et mindretal kan søge og få adgang til de informationer, som er nødvendige for at kontrollere, hvordan tingene foregår, og hvordan de er foregået bag lukkede døre.

Jeg ved godt, at det er besværligt med demokratiske reformer. Jeg hører også allerede magthaverne udstikke argumenterne mod mit budskab.

Jeg ved, at det kræver mod til at revitalisere demokratiet. Men det handler om tiltroen til det.

Lad os genopfriske, hvad vort demokrati indebærer af pligter, hvilke krav om åbenhed og kontrol af og med magthaverne, demokrati kræver.

Lad os stå sammen om, hvor skillelinjerne går i tredelingen af magten.

Lad os stå op for, at alle love gælder for alle i landet.

Lad os kræve ordentlige høringsfrister.

Lad os stå fast på, at vi straffer individuelt og ikke kollektivt i Danmark.

Enhver demokrat i det her land, bør kræve den danske Grundlov revitaliseret.

Det burde aldrig blive et spørgsmål om at være socialist eller liberalist, gul, grøn eller blå.

Lad os rejse os som borgere og forlange en gennemgribende demokratisk reformation i den verden, hvor det er blevet alt for os alle let at gemme sig bag nuller og et-taller og skærme, og hvor det er alt for let for magthavere og virksomheder at overvåge og styre mennesker gennem nuller og et-taller og skærme.

Lad os rejse os i Danmark - og i EU.

Jeg er føderalist!

Når jeg fortæller det, får jeg altid slynget i hovedet, at det er fordi, jeg vil afskaffe nationalstaten. Men det er noget sludder.

Jeg vil skabe et langt stærkere decentralt og lokalt styre, hvor borgerne kan holde øje med magthaverne, og hvor magthaverne får begrænset deres øje på borgerne. Et styre, hvor vi har en domstol, som er dedikeret til at beskytte os alle mod staters, religioners og virksomheders overgreb på vores grundlæggende frihedsrettigheder.

Tænk om vi genindførte et ægte tokammersystem i Danmark - Ikke efter den gamle model fra før 1953 – men med to nye kamre med direkte valg. Så kunne vi give mennesker og civilsamfundet i hele vort land noget reel beslutningskraft og skabe en modvægt til Folketing og regering.

Det ville måske nok give en lidt mindre effektiv beslutningsproces i Danmark. Til gengæld kunne vi genskabe geografisk balance og noget af det repræsentative demokrati, uden at kommuner og regioner var tvunget til at spise nådens brød af regeringens hænder.

Derudover kunne en ny Grundlov definere beslutningskompetencerne mellem stat og kommuner langt mere præcist, ligesom der naturligvis er helt fundamentale principper som lighed for loven, ligestilling mellem mand og kvinde og homoseksuelle og heteroseksuelle, borgernes retsstilling i en digital tidsalder m.v., som naturligt burde finde vej ind i en ny og revitaliseret grundlov.

Endelig bør en forfatning selvfølgelig have en forfatningsdomstol, som alene har som rolle at sikre borgerne, regionerne og kommunerne mod overgreb fra statsmagten. Og hvorfor nu det?

Jo, Jeppe Aakjær, beskriver det faktisk bedre end nogen anden i sin Jenletale fra 1911.

Det er ganske tydeligt, at vores maksimum i hjertet defineres mere og mere forskelligt ud fra politiske synspunkter og dagsordener.

Derfor skal vi skabe en retsinstant dedikeret til opgaven at fortolke retfærdighedens minimum over for dens maksimum. Det har man i Tyskland, og det fungerer ret godt.

Det handler i al sin enkelthed om at tage hinanden alvorligt som individer, som mennesker, som danskere.

På samme måde skal vi også til at tage hinanden alvorligt som europæere og gennemføre en europæisk forfatning, som bygger på nøjagtig de samme principper med mere direkte valg og repræsentation, bedre kontrol med magtudøvelsen, mere decentral forankring og en sikring af enhver europæers demokratiske rettigheder.

Det er ikke så vanskeligt, som nogen ønsker at gøre det til. Principperne og forfatningsmodellerne findes allerede i rigt omfang rundt om i Europa.

Mit spørgsmål til Folketinget og til alle jer her i dag er naturligvis det nærliggende:

Har I modet? Tør I? Tør I være med til at revitalisere vort demokrati? Det er nødvendigt, at vi alle artikulerer os, for mere demokrati kommer aldrig oppefra.

Jeg kunne derfor vende det om og spørge, om vi som folk tør at lade være?

Har vi demokratisk råd til at lade være? Tør vi fortsætte ad den vej, som hvert år øger tillidsgrøften mellem beslutningstagere og befolkningen og styrker enkeltsagsdemokratiet på bekostning af helheden?

I Danmark nyder vi trods udfordringerne fortsat godt af et bredt og forankret demokrati i Danmark. Men det viser i disse år sine begrænsninger i en verden, som ser markant anderledes ud end i 1953, da danskerne senest reviderede Grundloven.

I sidste ende er det et spørgsmål om, hvad vi vil overlevere til vores børn:

Flertalstyranni eller mindretalsbeskyttelse, tillid eller mistillid, samling eller splittelse, kærlighed eller had til vores demokratiske institutioner?

Folk som jeg, der i dag er valgt til en af disse institutioner, er kun på visit.

Og vi skal altid huske på, at i dag er flertallets beslutning måske vores politiske jackpot, men i morgen kan det være helt omvendt.

Eller som Filosoffen Luciano Floridi har skrevet et sted:

”Vi betragter verden med egne øjne. Vi hører musik med egne ører. Det er den eneste musik, der er. Derfor ville det være naturligt, om vi tog et mere modent skridt og betragtede os selv som gæster, der erkender, at der altid vil være andre, som ser på billedet med andre øjne og hører musikken med andre ører. Der har været millioner før os, og der vil komme millioner efter os. Hvordan vil vi efterlade denne verden? Jeg har arvet dette sted fra mine forfædre. Måske gjorde de det godt. Måske ikke. Vores etik bør være at stræbe efter etikken som rejsende og gæster - med vort flag og vores personlige bagage, men altid som gæster. Mennesket som rejsende på jorden. Det ville åbne en ny verden. En ny dimension og gøre vores planet mere sikker”.

Nogen vil måske spørge, hvorfor jeg bruger sådan en festdag, hvor vi alle fejrer vores grundlov til mørke skyer og politik?

Her vil jeg bare gerne sige: At det gør jeg sådan set heller ikke. Jeg har aldrig i mine 20 år som folkevalgt brugt en Grundlovstale til en rød eller blå diskussion.

Alt det, jeg indtil nu har talt om, har ingen farve. Eller rettere burde ikke have nogen farve.

For mig er der intet så dansk som vores Grundlovsdag. Den er ikke nogens. Den er vores. Den er os.

Der så meget godt at bygge på.

Vi er et af de lande i verden, som er sluppet nådigst gennem den internationale finanskrisen.

Vi har så meget til os selv.

Vi har - takket være vores velstand og teknologisk udvikling - aldrig haft større frihedsgrader end nu.

Vi har aldrig rejst så meget som nu, aldrig eksporteret så meget som nu, aldrig haft så mange muligheder som nu.

Verden ser til os med lige dele beundring og misundelse på Danmarks grønne profil.

De ser vores store grad af sammenhængskraft båret af socialliberale grundværdier, båret af tilliden, vi har til hinanden. De ser på de stærke fællesskaber på såvel arbejdsmarkedet som i det frivillige Danmark.

Lad os da vise verden netop de sider af os selv – og afvise de falske alliancer, som med Aakjærs fantastiske metafor "vil korsfæste nationen på et dannebrogflag".

Lad os fejre det åbne samfund. Lad os fejre friheden til forskellighed, lad os fejre det generøse menneske.

Lad os fejre empatien og den åndelige dannelse skabt gennem kulturens spejl.

Lad os fejre tilliden og huske hinanden på, at tilliden er det vigtigste råstof, Danmark råder over.

Lad os fejre de stærke fællesskaber og insistere på, at vi ikke marginaliserer alt det, som ikke ligner os selv og avles i egen have.

Lad os fejre, at vi har fået evnen til at tilgive mennesker for fejl og mangler.

Lad os fejre det tolerante – fordi det er den bedste måde at bekæmpe det intolerante på!

Lad os ikke bare fejre det – Lad os leve det ud!

”Og det tror du, o Bonde, der skal redde Danmark!
Har du da aldrig set på Lærken, som synger for dig, mens du pløjer? Lægger ikke den sin Rede uden al Beskyttelse, midt på den flade Mark, hvor Rovdyrets Spor løber hid og did i Duggen! Og dog er luften fyldt af dens Sang, og dens Yngel strækker Hals i det duggede Græs, nu som for Tusinder af Aar siden. Vort Land er en Lærkerede i det grønne Græs. Jeg siger da til dig, du danske Bonde: Skynd dig ud af denne unaturlige alliance; lyt ikke til dem, hvem Ordene: Forsvar og Fædreland hænger som dannebrogfarvede Strimler ud af Munden; tag dig i Agt for dem, der vil korsfæste Nationen paa et Dannebrogflag”.

Jeg ønsker alle en smuk Grundlovsdag 2018.